

De què parlem quan parlem d'ètica d'Oriol Ponsatí-Murlà

BIOGRAFIA

Doctor en filosofia per la Universitat de Girona i professor de filosofia antiga i medieval en aquesta mateixa universitat. El 2011 funda Edicions de la Ela Geminada, on ha editat títols tant de literatura com de pensament. D'entre els quals destaquem *O no ser. Antologia de textos filosòfics sobre el suïcidi* (Edicions de la Ela Geminada, 2015).

El 2017 va ser comissari de l'Any Bertrana. El 2019, i fins al 2021, va ser director de la Institució de les Lletres Catalanes. És autor de la novel·la *Totes les estacions de França* (2014), que li va valdre el premi de novel·la curta Just Manuel Casero (2013) i el premi Setè Cel de Salt (2015), així com de nombrosos estudis preliminars d'obres filosòfiques. Ha traduït al català autors com Nietzsche, Vattimo, Diderot o I. Calvino, entre altres, i ha col·laborat en mitjans de comunicació diversos.

En la seva faceta de rapsode i músic, és conegut per les seves interpretacions maratonianes com la lectura íntegra i seguida de l'Odissea d'Homer, que va dur a terme en 15 hores, i també l'execució en solitari i durant 20 hores de l'obra per a piano *Vexations* d'Erik Satie. Així com per haver recitat l'*Ursonate* de Kurt Schwitters, el poema fonètic més imponent de la història.

Els darrers anys ha publicat introduccions de filòsofs (d'Aristòtil, de Sant Agustí, de Plotí, entre d'altres) per a una col·lecció d'RBA. El seu llibre més recent és l'opuscle *L'avarícia* (Fragmenta, 2019), dins la sèrie «Pecats capitals».

LA NOSTRA LECTURA

En el seu llibre *De què parlem quan parlem d'ètica*, Oriol Ponsatí-Murlà ens proposa un recorregut a través de la filosofia moral amb un estil que fuig dels manuals convencionals i que planteja preguntes incòmodes, obertes, que conviden al debat. L'assaig s'inicia amb una afirmació que descol·loca: l'ètica no és un camí de progrés, sinó de giragonses constants. En altres paraules, no podem pensar la història moral de la humanitat com una marxa triomfal cap a una perfecció cada cop més gran, sinó com un terreny irregular on hi ha avenços i retrocessos. Això ens obliga a revisar fins a quin punt la noció de progrés moral ens ha creat

problemes, potser per la fe excessiva en la idea que qualsevol temps passat era pitjor o que en l'actualitat ja som millors.

Aquesta actitud també es reflecteix en el debat actual sobre la cultura de la cancel·lació. Ponsatí-Murlà en parla amb matisos: d'una banda, constata que massa sovint la cancel·lació esdevé una caça de bruixes, que elimina la possibilitat de debat; de l'altra, reconeix que moltes vegades les persones cancel·ladores actuen amb bona voluntat, convençudes que defensen una causa justa. Però, tal com diu el refrany, «l'infern està empedrat de bones intencions». No ens apropem, potser, a un pensament únic en què la por de ser acusats de *bruixeria* ens impedeix discrepar o matisar? I, tanmateix, el llibre també obre la porta a preguntar-se si hi ha casos en què la cancel·lació pugui ser adequada, com quan es tracta de personatges històrics vinculats a l'esclavisme o al colonialisme. On posem, doncs, el límit?

Una altra qüestió polèmica que l'autor aborda és el paper de la religió a la universitat i a la vida pública. Ponsatí-Murlà critica que la institució acadèmica hagi expulsat sistemàticament qualsevol pensador creient en nom de la laïcitat. Però, a la vegada, detecta en la societat un excés de bonisme, que fa difícil assumir la radicalitat de l'aforisme d'Agustí d'Hipona: «Estima i fes el que vulguis». Si l'amor es tradueix només en gestos tous i conciliadors, correm el risc d'oblidar que estimar també pot implicar confrontar i actuar amb fermesa. Aquí s'obre també la discussió sobre la manera com eduquem en el perdó i en la reparació del mal comès: ho fem des d'una òptica gairebé sacramental, davant de Déu, o pensant sobretot en la víctima?

El llibre també s'atura en fenòmens com el victimisme, i proposa recuperar l'ètica com una eina per sortir d'aquest cercle viciós. El fenomen del victimisme també es vincula amb la cultura de la cancel·lació. El problema no és la víctima en si, sinó la conversió del rol de víctima en una posició de poder moral indiscutible, que impedeix el debat i situa l'altre en la sospita o la culpabilitat automàtica. Aquesta idea connecta amb les anàlisis de l'autor italià Daniele Giglioli, que al seu assaig *Crítica del victimismo* (2014) descriu la nostra època com el temps en què la figura de la víctima ha esdevingut el lloc privilegiat des d'on es parla i s'exerceix autoritat moral. El problema, diu Giglioli, és que això pot derivar en una inflació del victimisme que bloqueja la responsabilitat personal i la discussió raonada: si tot es formula des de la posició de víctima, la discrepància es llegeix automàticament com una agressió.

Una part central de l'assaig és la presentació del terme mitjà aristotèlic, entès no com una equidistància matemàtica, sinó com l'art de viure sense excessos ni mancances. Aristòtil ens recorda que el virtuós és qui sap escollir: a vegades caldrà inclinar-se més cap a l'excés, en altres ocasions cap a la manca. Aquesta idea connecta amb la qüestió de la felicitat: tal com suggeria Wittgenstein, potser només al final dels nostres dies podrem dir si hem viscut una vida feliç.

Un dels trets distintius del llibre és que Ponsatí-Murlà no es limita a citar els noms habituals dels manuals d'ètica, sinó que també recupera figures sovint oblidades, com Diògenes, Aristip o Agustí d'Hipona. La reivindicació del plaer d'Aristip pot ser especialment suggeridora per al segle XXI: només és legítim el plaer que escollim lliurement, cosa que obre un debat molt actual sobre les addiccions i la llibertat personal. En la mateixa línia, el recordatori de John

Stuart Mill, que es presentava com a deixeble d'Epicur, ens interpel·la sobre la mala interpretació històrica de l'epicureisme, sovint reduït a una «filosofia de porcs», quan en realitat defensava un plaer equilibrat i racional.

També hi apareix Sèneca, que ensenya que la frustració és inútil perquè el món s'esdevé com s'ha d'esdevenir. Això connecta el component ètic amb el component metafísic de l'estoïcisme: no som lliures de canviar el curs dels esdeveniments, però sí de decidir com ens afecten. Finalment, Ponsatí-Murlà també mostra la cara i la creu de l'ètica de Kant: té la virtut de ser universal, aplicable a tots els casos, però alhora té el defecte de no considerar les conseqüències concretes de cap cas.

Amb tot aquest ventall de preguntes i reflexions, aquesta manual de filosofia moral es converteix en una introducció que no pretén tancar debats, sinó obrir-los. És un llibre que mostra que l'ètica no és un manual de bones maneres ni una ciència exacta, sinó un camí de preguntes constants que ens obliga a pensar com volem viure i com volem conviure.